

РЕЗЮМЕ

ОТБИРАНИЕ МОЛОКА В НАРОДНОЙ МАГИИ УКРАИНЦЕВ МАРАМУРЕШСКОГО УЕЗДА РУМЫНИИ (ЗА ПОЛЕВЫМИ МАТЕРИАЛАМИ)

Король В. В. (Ужгород)

В статье рассмотрены традиционные верования украинцев Марамурешского уезда Румынии, связанные с отбиранием молока у животных. Прослежена связь между обрядами отбирания молока и праздниками народного календаря. Предпринимается попытка провести классификацию и систематизацию обрядов отбирания молока, возвращения уже отобраного молока и магической защиты молочности у животных. Указано на современный уровень существования верований в отбирание молока ведьмами-чередьницами и рядом других демонических персонажей.

Ключевые слова: ведьма, демонология, мировоззрение, молоко, верования, ритуал.

SUMMARY

TAKING AWAY THE MILK IN THE FOLK MAGIC OF UKRAINIANS MARAMURESH DISTRICT ROMANIA (FOR FIELD MATERIALS)

V. Korol (Uzhhorod)

In Romania the main component of the complex farming in Maramures department is cattle-breeding the main function of which is production of milk and milk products. It's the same circumstances which help local inhabitants to save in everyday life whole system of the bans and magic actions, which was connected with cattle and milk. Some of which was connected with folk calendar, other with certain days of week, another connected with everyday bans.

In lecture, based on new collect materials, we make an attempt to classify and systematize presentation as ritual by taking milk (with cow horn), return already taken (pour out milk on burning-hot horseshoe, axe) thus magic protection dairy-cattle (by feeding sacred grass).

Rituals, creeds and magic actions connected with milk and milk products, in investigated region, are very variation and have different historical and ethnic birth.

Key words: witch(vixen), outlook, demonology, milk, belief.

УДК 930-057.87:378

ЕТНОРЕФЛЕКСІЯ ГРІХА В СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Леньо П. Ю. (Ужгород)

У статті йде мова про результати тестування студентів трьох національностей (угорців, українців та євреїв) на предмет їх розуміння ієрархії смертних гріхів. На основі отриманих матеріалів зроблено спробу виявити специфіку світосприйняття та світобачення представників згаданих етносів. У ході дослідження проведено низку гендерних та міжстатичних порівнянь. Результати тестів викладені у вигляді діаграм та коментарів.

Ключові слова: смертні гріхи, українці, угорці, євреї, етнічні стереотипи.

Гріховність людини здавна цікавила мислителів. Причиною є те, що багато суспільних катаклізмів та конфліктів виникали в силу порушення норм моралі. Людство усвідомлює важливість любові (або хоча б поваги) до ближнього, однак новозаповітне «хто без гріха, нехай першим кине камінь» залишається крилатим виразом. А цим самим проблема «гріха» засвідчує актуальність свого дослідження.

Останні чотири роки я проводив невеличке тестування серед студентів. Завданням тесту було скласти ієрархію семи смертних гріхів. Розставляти їх треба у порядку спадання ступеня їх важкості, де під номером «1» знаходиться найбільш страшний-важкий, а під номером «7» найменш важкий смертний гріх.

Хочу зазначити, що я не прагнув знайти відповідь на питання, що таке гріх/смертний гріх (це все давно відомо із праць християнських теологів). Також не хотів розпочинати дискусію про те, що якийсь гріх важчий за інші чи навпаки переконувати, що вони однаково тяжкі. Моєю метою було дізнатись чи існує відмінність у сприйнятті гріхів представниками різних національностей (у нашому випадку українців та угорців Закарпаття).

У дослідженні брали участь студенти історичного та факультету суспільних наук УжНУ, а також ужгородського факультету Київського національного університету культури і мистецтв (НУКІМ). Більшість із них віком 18-24 роки. Загальна кількість опитаних майже 500 осіб (58 %

дівчат, 42 % хлопців). Із них українців – 394 (84.54 %), угорців 72 (15.45 %), що у відсотках приблизно відповідає етнічній структурі населення Закарпатської області, де українців 80.5 %, а угорців 12.1 %. У тестуванні взяли також участь кілька вірменів і словаків Ужгорода та прилеглих сіл, двоє румунів із Тячівщини, десятки два росіян з усієї області та одна татарка. Оскільки представників цих національностей замало для узагальнень, – я не враховував результати їх тестування. Хоча варто відзначити, що місцеві росіяни та словаки відповіли так само, як і українці.

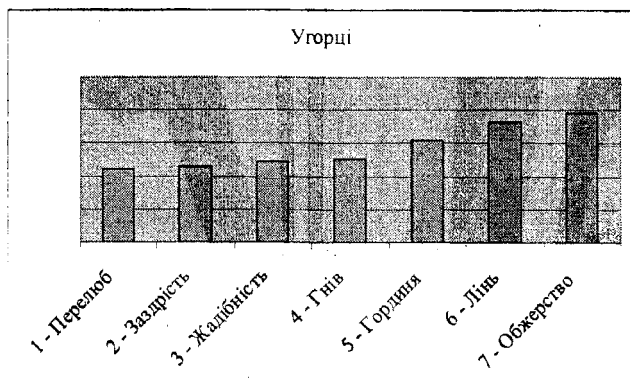
Уже після обрахунку даних і побудови діаграм мені прийшло на думку залучити додаткові матеріали про ще якусь етнічну спільноту. На мого прохання відгукнулася знайома з Ізраїлю, яка провела там опитування 30-ти своїх знайомих віком 21-35 років. Звичайно, що ця кількість недостатня для порівняння, але матеріал доволі цікавий вже з огляду на те, що 5 із 7 смертних гріхів у євреїв взагалі гріхами не вважаються.

Варто відзначити, що зібраний матеріал складний для узагальнень з огляду на суб'єктивне ставлення опитуваних до завдання тесту, а також в зв'язку з тим, що поняття гріха має різний смисл у релігіях світу. Крім того, один і той же показник можна трактуватись з протилежних позицій. Наприклад, такий гріх як лінь на

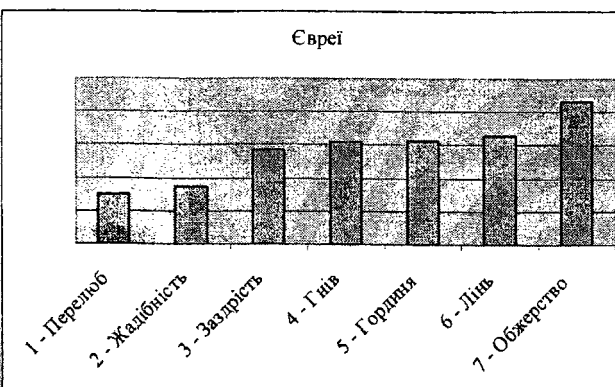
останнє місце в ієрархії тяжкості може покласти дуже лінєва людина, яка виправдовує свою лінєвість. Може бути і навпаки – лінє на останнє місце визначить людина, яка з проявами лінє ніколи не зустрічалася і цей гріх для неї не є страшним. Саме тому я не претендую на виключність та об'єктивність своїх висновків і прошу вважати їх за спробу проаналізувати результати невеликого та цікавого тесту.

Перш ніж викласти результати дослідження, – кілька тез, що підведуть до глибшого розуміння теми. Уявлення та тлумачення, що таке проступки, гріхи та покарання за їх скоєння містяться в багатьох історичних джерелах (Книга мертвих, закони Хаммурапі, Біблія, Коран тощо). У тестуванні я використав поняття «смертний гріх», що виникло у християнській теології. Смертні гріхи це ті, які ведуть до погибелі душі людини [5, с. 18]. Повний список смертних гріхів нараховує 49 позицій, які поділяються на три групи: проти Бога, проти ближнього та проти самого себе. Відносно недавно (у 2008 році) офіційним Ватиканом до цього списку додано ще 7 (т.зв. соціальних) гріхів (наприклад, забруднення довколишнього середовища) [5, с. 20-23]. Для тесту, який проводився серед студентів, я обрав спрощений варіант списку, що складається із найбільш поширених гріхів – гнів, перелюб, гордіня, заздрість, лінє, обжерство, жадібність.

Діаграма 1.

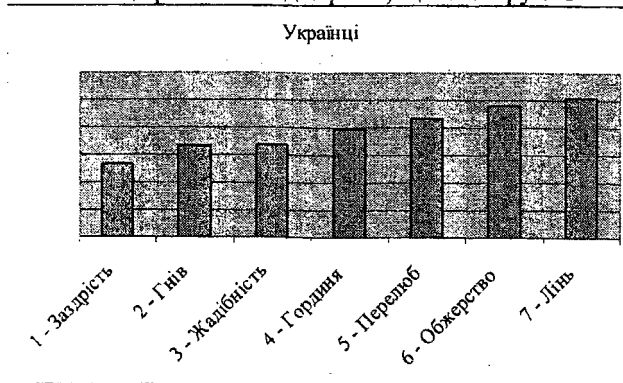

Діаграма 2.

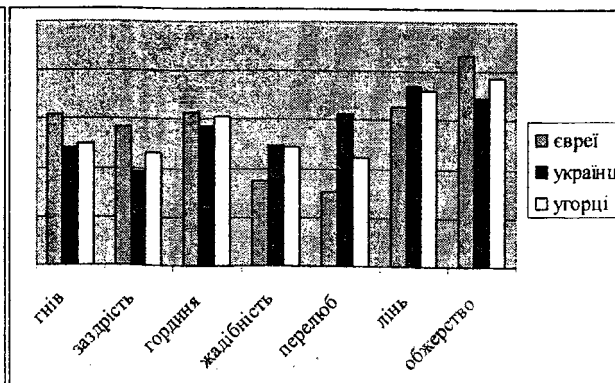

Діаграма 3.

Вище розміщено діаграми, що ілюструють

Діаграма 4.

відношення закарпатських угорців, українців та євреїв

євреїв Ізраїлю до смертних гріхів. Чим нижчий стовпчик діаграми – тим важчий гріх і навпаки.

Діаграми № 1-3 відображають результати тестування представників трьох етнічних спільнот. З діаграми № 4 помітно, що загалом між українцями та угорцями не надто довгі дистанції відмінностей, окрім відношення до перелюбу. Євреї радикально відрізняються від українців у всьому, окрім ставлення до гордині. Слід відзначити, що в угорців та українців перехід від одного до наступного гріха має доволі рівномірний, плавний характер (діаграма № 1 та 3), тоді як у євреїв різко та осібно від інших розмістилися перші два гріха (перелюб та жадібність), що свідчить про особливо негативне до них ставлення. Далі, окремою групою, розмішуються чотири інших – гнів, лінь, гординя, заздрість, які для іудеїв є приблизно однаковими за ступенем важкості. І знову великий розрив, після чого йде останній гріх – обжерство (діаграма № 2), до якого, судячи з результатів, євреї ставляться дуже поблажливо. Цікаво, що із списку гріхів для євреїв лише два є справжнім гріхом (перелюб та заздрість), однак друге місце вони віддали жадібності. Можливо, це є підтвердженням загальної стереотипу про здатність євреїв заробляти гроші в будь-яких умовах.

Українці вважають найбільш тяжким гріхом заздрість, тоді як у інших етносів вона на другому та третьому місцях. Одразу приходить на думку побутове прислів'я, що «...для українця краще, аби у сусіда корова здохла, ніж будь-який інший дарунок долі». Однак аналогічне дослідження проведене Римським інститутом статистики, показало, що італійці також найбільш важким гріхом вважають заздрість [2, с. 66]. Це означає, що побутові стереотипи про українців не обов'язково відповідають дійсності. Таким

чином, на першому місці в українців знаходиться гріх проти ближнього (заздрість), тоді як інші дві спільноти вважають найбільш тяжким перелюб, який відноситься до гріхів проти самого себе. На побутовому рівні серед студентів вважається, що угорці дуже темпераментні, однак їх ставлення до перелюбу засвідчує більший консерватизм у питаннях дорослого статевого життя.

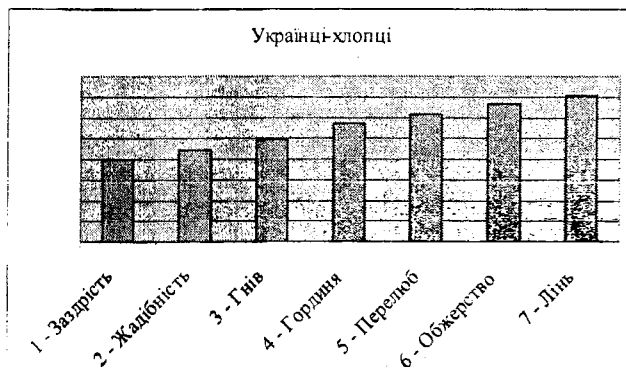
З огляду на те, що в українців гординя опинилася на 4-му місці, а в угорців та євреїв на 5-му, можна зробити висновок, що релігійність закарпатських українців має вищий рівень (гординя відноситься до гріхів проти Бога). Українці більш негативно сприймають агресію, оскільки гнів у них посідає друге місце, тоді як в угорців та євреїв він знаходиться на четвертому місці. Можливо, це є свідченням мирної вдачі та толерантності українців і відповідно більшої агресивності угорців та євреїв.

Наступний висновок не йде на користь стереотипу про працьовитість українців. Гадаю, що представники працелюбної нації не можуть поставити лінь на останнє місце, однак саме вона опинилася на 7-му місці ієрархії гріхів. І навпаки, угорці та євреї вважають «лінь» важчим гріхом (6-е місце), ніж обжерство, яке у них завершує список гріхів (7-ме місце), тобто є «благеньким грішком». Українці поставили на 6-е місце обжерство, що гіпотетично засвідчує негативне ставлення до пиятики, яке є більш поширеним явищем у нашій країні, ніж в Угорщині та Ізраїлі, де алкоголізм має нижчий рівень.

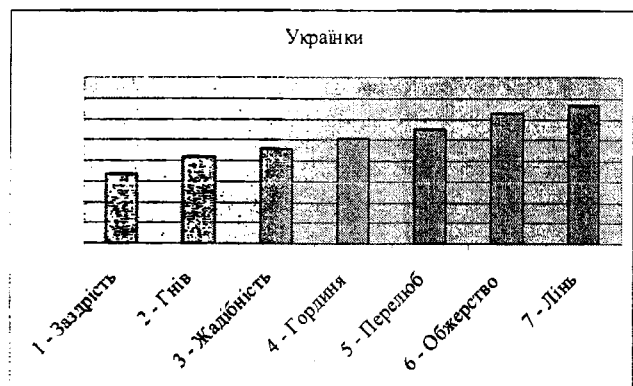
Діаграми, які вміщені під номерами 5-13, представляють результати гендерних порівнянь. Окремо показані результати тестування хлопців та дівчат трьох національностей (діаграми № 14-15). Результати цих порівнянь відрізняються від етнічних, особливо серед угорців та євреїв.

Українці

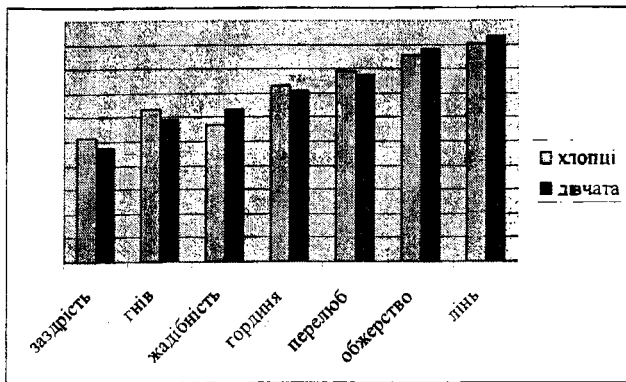
Діаграма 5.

Діаграма 6.

Діаграма 7.

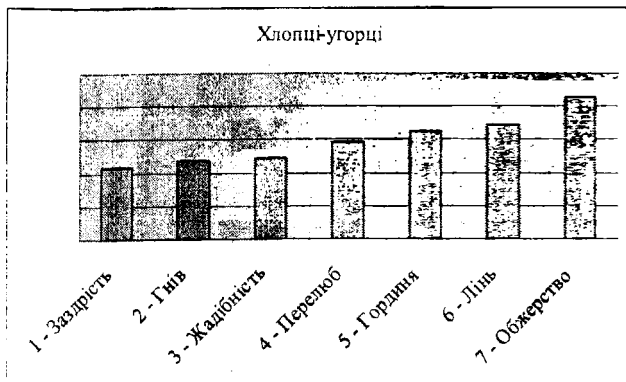

гріхи вчинені проти іншого.

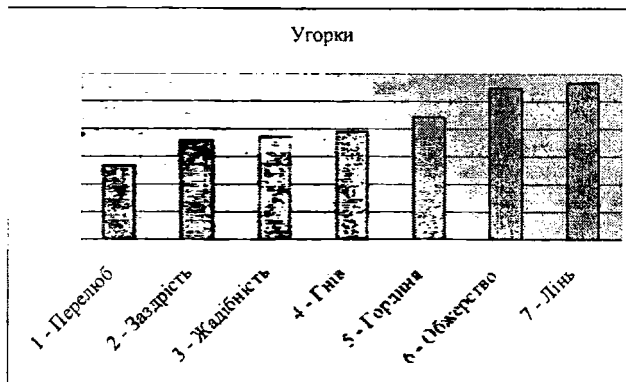
Значної різниці у відповідях на тести між українками та українцями нема. Єдина відмінність тому, що хлопці віддали друге місце в ієрархії гріхів жадібності, а на третє поставили гнів, тоді як дівчата зробили все навпаки. Таким чином, очевидно, що українки швидше оберуть ошадливого-скупого чоловіка, аніж злого. Обидві статі поклали на перші три місця заздрість, гнів, жадібність, що відносяться до категорії «гріх проти іншого», на четвертому місці гріх проти Бога (гордіня), останні три позиції посідають перелюб, лень та обжерство, що входять до групи «гріх проти самого себе». Можна зробити висновок, що українці швидше пробачать особисті гріхи, ніж

Угорці

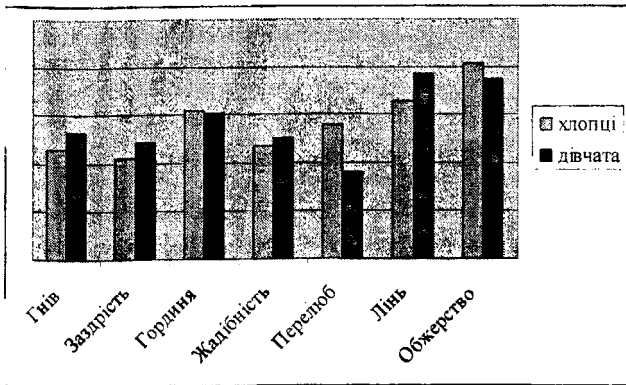
Діаграма 8.

Діаграма 9.

Діаграма 10.

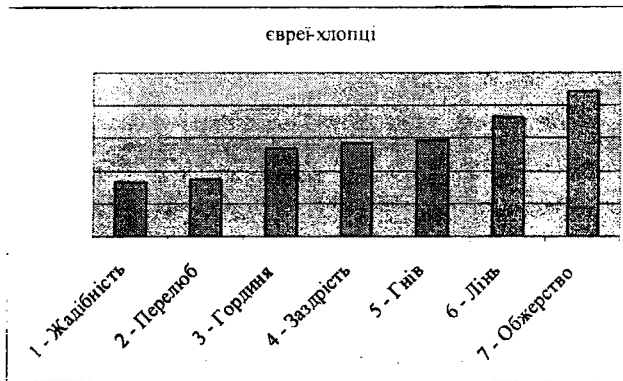

Згідно з результатами тестів, угорські дівчата та хлопці більше відрізняються між со-

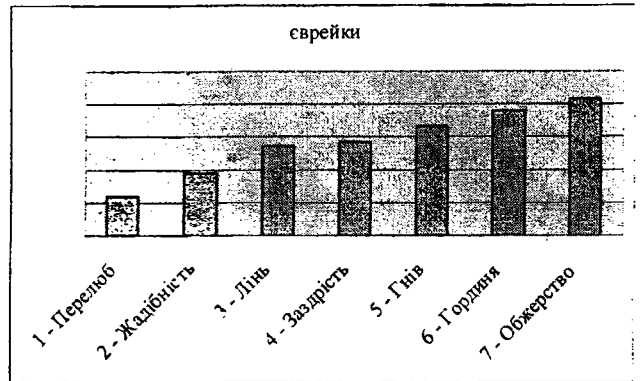
бою, ніж представники протилежної статі в українців. Можна припустити, що соціонормативна культура угорців має більш яскраво виражений гендерний характер. Як видно, перелюб для угорок є найбільш тяжким гріхом, тоді як у хлопців він стоїть аж на четвертому місці. Жодна угорка не поставила лень на 1-2-3-4 місце. Це може свідчити про те, що серед угорців зустрічаються ліниві люди не надто часто. Хлопці, за результатами відповідей, схожі із українцями, однак завдяки угорським дівчатам (особливо їх різко негативного ставлення до перелюбу) картина змінюється і в результаті маємо ситуацію, яка відображається діаграмою № 4 – тобто українці та угорці таки відрізняються.

Євреї

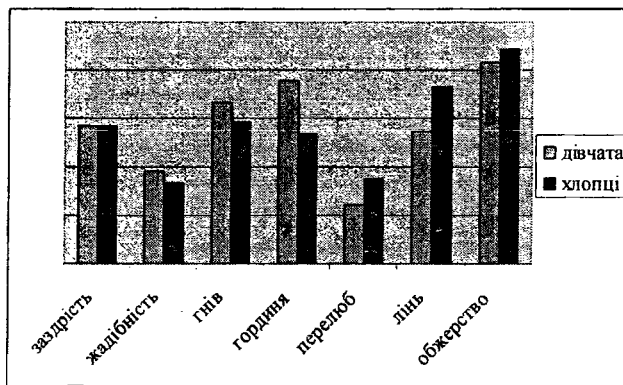
Діаграма 11.

Діаграма 12.

Діаграма 13.

Перш ніж проаналізувати результати тестування євреїв, варто відзначити, що для іудеїв поняття смертного гріха та їх перелік не означають теж саме, що й для християн. Іудеї виконують 10 заповітів Мойсея [1, с. 146; 4, с. 128], сотні заборон, що випливають із Талмуда [3, с. 79-80]. У нашому випадку євреї, які пройшли тестування, сповідують іудаїзм, але погодилися розставити християнські гріхи у відповідності із своїми уявленнями про їх ступінь тяжкості.

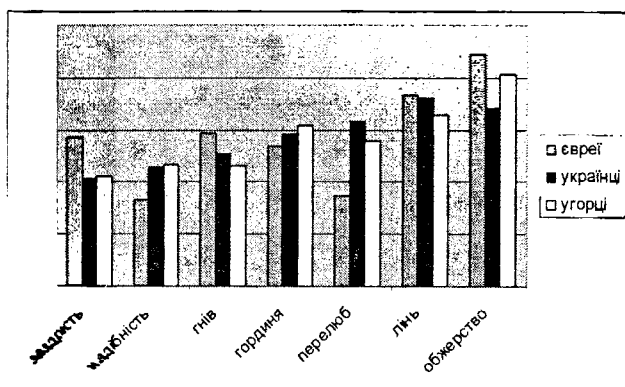
Перелюб і жадібність опинилися у хлопців і дівчат на перших та других місцях, щоправда хлопці віддали лаври перемоги жадібності, тоді як дівчата навпаки – перелюбу. Останній є у списку заповітів Мойсея, однак жадібність там не фігурує. Це означає, що в старозаповітні часи цей гріх не вважався за серйозний проступок або його взагалі не було (лихварством євреї в ті часи

фактично не займалися, що професією вони почали активно практикувати в часи середньовіччя). Заздрість опинилася на третьому місці, що дивує, позаяк вона повинна була опинитися на другому (одразу після перелюбу), з огляду на те, що вони обидва є в списку заборон Мойсея. До речі, це єдиний випадок, коли співпали результати відповідей дівчат і хлопців (діаграма № 13). Внаслідок того, що інші гріхи мають довгі дистанції відмінностей, заздрість у загальному підсумку опинилася на третьому місці (діаграма № 3), хоча гендерні діаграми свідчать, що обидві статі віддали їй четверте місце.

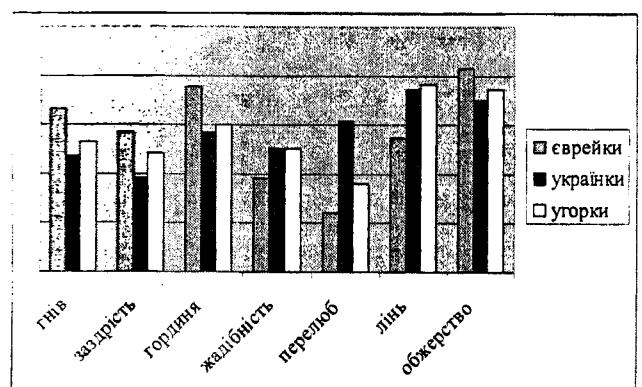
Дивним є відношення єврейок до гордіні, яка свідчить про те, що їх релігійність не надто глибока. Гордіня та обжерство знаходяться майже на одному рівні за ступенем тяжкості в їх ієрархії. Можливо тут криється причина непорозуміння євреїв із арабами, оскільки в ісламі гордіня найбільш невинний гріх (у принципі, так само й у православної релігії, але остання не може похвалитися значною кількістю фанатичних вірників, що є типовим для ісламу). На третє місце єврейки поклали лінь, що свідчить про їх негативне відношення та осуд людей, які мало працюють.

Нижче розміщено діаграми, які відображають гендерно-етнічні порівняння. Вони порівнюють результати тестування хлопців і дівчат різних національностей.

Діаграма 14.

Діаграма 15.

Як видно, найбільш довгі дистанції відмінностей між євреями та іншими учасниками тестування. Угорки та українки показали відносно близькі результати (діаграма № 15). Стопчик жадібності унаочнив фактично тотожне ставлення українок й угорок до цього гріха. Суттєво відмінні результати їх тестів про перелюб та заздрість. Щодо єврейок, то вони фактично за усіма показниками відрізняються від інших дівчат. Навіть перелюб, який єврейки та угорки поклали на перше місце, засвідчує, що вони по-різному ставляться до цього гріха – для єврейок це навіть жахливіший гріх, ніж для угорок, що свідчить про більшу патріархальність та консерватизм іудеїв.

Схожа ситуацію бачимо у хлопців. У принципі, на фоні євреїв, українці та угорці не надто сильно відрізняються, хоча відмінності.

звичайно, є. Протилежна ситуація виникає у випадку порівняння з євреями. Діаграма № 14 показує, що короткі дистанційні розриви у результатах тестування присутні тільки в стопчиках гордині та ліні.

Висновок. Коли я почав підбивати підсумки тестування та проводити міжетнічне і гендерні порівняння, то очікував, що особливої різниці у відповідях не буде. Однак видно, що розбіжності доволі значні. А значить етнічні стереотипи виховання продовжують відігравати роль у формуванні особистостей. Незважаючи на складність порівнянь, результати тестів показали, що специфіку світосприйняття етносів можна побачити навіть у відношенні їх представників до таких категорій, як норми загальнонародської моралі.

1. Нюстрем Эрик. Библейский словарь. – Торонто: Мирская христианская миссия, 1980. – 522 с.
2. Серегин Гай. 7 смертных грехов и их влияние на научно-технический прогресс // МАХІМ. – 2004. – № 21. – С. 64-72.
3. Сіонські протоколи: джерела і документи. Історична пам'ятка. – К.: МАУП, 2005. – 232 с.
4. Шифман И. Ш. Ветхий завет и его мир. – М.: Политиздат, 1987. – 239 с.
5. Щербатых Ю.В. Семь смертных грехов, или Психология порока для верующих и неверующих. – М.: АСТ/АСТРЕЛЬ, 2010. – 480 с.

РЕЗЮМЕ

ЭТНОРЕФЛЕКСИЯ ГРЕХА В СТУДЕНЧЕСКОЙ СРЕДЕ

Леньо П. Ю. (Ужгород)

Статья рассказывает о результатах тестирования студентов трех национальностей (венгров, украинцев и евреев) об их отношении к ерархии и смертных грехов. На основе полученных результатов, автор пытается выявить специфику мировоззрения и мироощущения представителей этих народов. В ходе исследования автор провел ряд гендерных и этнических сравнений. Результаты представлены в виде графиков и комментариев.

Ключевые слова. Смертные грехи, сравнение, украинцы, венгры, евреи, этнические стереотипы.

SUMMARY

ETHNOREFLECTION OF THE SIN IN THE STUDENT COMMUNITY

P. Leno (Uzhhorod)

The article tells about testing the students (Hungarians, Ukrainians and Jews) on their attitude to the hierarchy of mortal sins. Based on these results, the author tries to reveal the specifics of outlook and attitude of representatives of mentioned nationalities. In the study, the author spent a number of gender and ethnic comparisons. The results are presented in graphs and comments.

Key words. Mortal sins, comparison, Ukrainians, Hungarians, Jews, ethnic stereotypes.